

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА
БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ

*«Голос рідної природи
серцем слухати навчись»*

Інформаційна листівка

ТЕРНОПІЛЬ 2021

УДК 502.211(477.84) (030)

Г 61

«Голос рідної природи серцем слухати навчись» : інформ. листівка для користувачів-учнів 5–9 класів / Терноп. обл. б-ка для дітей, інформ.-бібліогр. від. ; уклад. Г. Ракоча. – Тернопіль, 2021. – 20 с.

Інформаційна листівка розповідає про водні ресурси, ґрунти, природоохоронні зони нашого краю, невеличкі звернення до користувачів-дітей щодо охорони навколишнього середовища та список книг і статей по охороні природи, які є у фондах нашої книгозбірні.

Матеріал підготувала

Г. Ракоча

Комп'ютерний дизайн

В. Чайковський

Відповідальна за випуск

Н. Новіцька

*«...будемо берегти, плекати, леліяти землю,
засаджувати її садами і квітами, засівати
зерном і добром, адже майбутнє людей
на Землі залежить від кожного з нас».*

О. Довженко

Дорогий друже!

Чи знайома тобі така ситуація: їдеш в село до родичів, чи, навпаки, в місто з якоїсь потреби, милуєшся краєвидом за вікном. Радусь зір неповторна подільська природа: красиві пагорби, розлогі поля, ліси, переліски. Та раптом, на узбіччі дороги, серед зелених насаджень бачиш купу сміття, розкидані пластикові пляшки, вітер здіймає в повітря целофанові пакети. Хто ж зробив таку наругу над рідною природою? Звісно – людина! Не звір, не птаха! Правду гласить народне прислів'я: чисто не там, де прибирають, а там, де не сміять!

А чи задумувався ти коли-небудь над тим, як потерпає від безгосподарності, людського невігластва наша всеплодюча земля-годувальниця? Чому забруднений сміттям, відходами, отрутохімікатами ґрунт, повітря, водойми? Чому безконтрольно вирубуються ліси, відбувається незаконне видобування корисних копалин, розорювання і забудова прибережних смуг та самовільне

захоплення земель? А скільки наруги прийшлося витерпіти нашій матінці-природі від Чорнобильської трагедії!

Щоб такий жахливий стан природи змінювався на краще, кожному

варто знати і пам'ятати

Надзвичайно цінними, плодючими і багатими є землі рідного Тернопілля. Верхній пухкий шар землі, що має родючість, українці називають ґрунтом. Старожили

розповідають, що під час Другої світової війни фашисти вагонами вивозили наш плодючий ґрунт до Німеччини. Настільки він якісний і цінний! Отож, слід бережливо ставитися до такого природного багатства, як ґрунт: не засмічувати його різноманітними шкідливими відходами, правильно вести його обробіток!

Запам'ятай:

Папір розкладається в ґрунті 1–2 роки, поліетилен – 500 років, а пластикова пляшка – 1000 років. Лише 1 батарейка забруднює важкими металами 400 л води та 20 м кв ґрунту. Тому сортуй домашні відходи, здавай їх до спеціальних контейнерів. Завдяки цьому їх можна буде переробляти і повертати до нового використання.

Справжньою окрасою Тернопільського краю є його голубі артерії. Територією Галичини протікає близько 2400 річок і потічків, з яких 120 річок мають довжину понад 10 км кожна. В нашому краї протікає одна із найкрасивіших у Європі і друга за величиною в Україні – ріка Дністер, яку живлять 386 приток. Річки Тернопільщини належать до

басейнів **Дніпра** : Дністер (довжина в межах області – 262 км), Серет (242 км), Збруч (244 км), Стрипа (147 км), Золота Липа (85 км), Нічлава (83 км) та **Прий'яті** : Горинь (50 км), Вілія, Іква. Майже усі річки є рівнинними, лише на півдні деякі зі швидкою течією, перекатами та водоспадами (Джуринський та Русилівський). Напувають річки міста і села, живлять своєю водою поля. Подумати тільки: щоб отримати тонну зерна, рослини мають пропустити крізь себе понад 300 тонн води.

Щодня лише місто Тернопіль випиває від 65 до 95 тисяч кубічних метрів води, які черпає з підземних артезіанських родовищ та з Івачівського і Смиковецького водозаборів.

Річки нашого краю відіграють величезну роль у гідроенергетиці, зрошенні полів, рибництві. Проте, водні ресурси нашого краю є не лише нашою гордістю чи окрасою, а водночас, існують глобальні екологічні проблеми, пов'язані з їхнім використанням і охороною. Адже Дністер, Серет, Збруч та їх маленькі посестри останнім часом підступно та явно забруднюються, захаращуються, потерпають від безгосподарності, безвідповідальності й людської байдужості. Такими діями людина зменшує рибні запаси у водоймах, адже риба надзвичайно вразлива до різних викидів, вона розпізнає навіть ті хімічні елементи, які людина не відчуває.

Запам'ятай:

Бережливо стався до водних ресурсів області – красивих, багатих на флору і фауну річок Галицького краю – Дністра, Збруча, Серету, Стрипи, маленьких річок. Не забруднюй сміттям їх береги, не кидай та не виливай у воду різні відходи, не знищуй по-варварськи первозданну природу рідного краю! Шанобливо стався до численних озер, криниць, навіть маленьких потічків і, особливо, джерел. Запам'ятай: джерело – це початок великих і малих річок, від повноти і чистоти яких залежить якість води та здоров'я людини. Знай: вода – основа життя на землі!

Природоохоронний фонд Тернопільської області налічує у своєму складі 639 одиниць заповідних територій і об'єктів. Це і природні заповідники, регіональні парки та садово-охоронні зони.

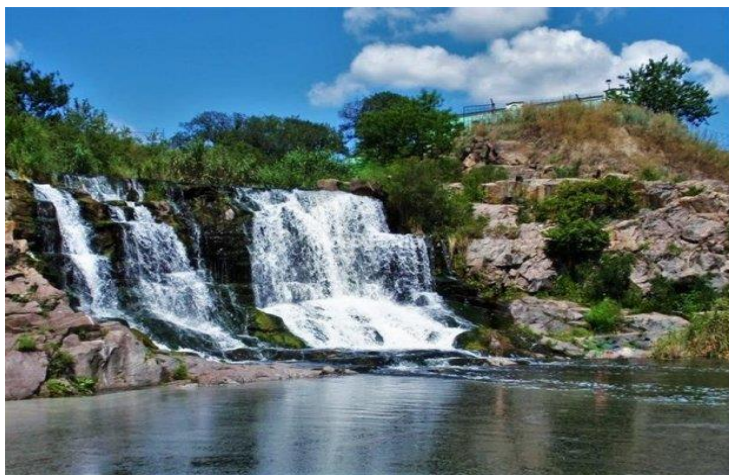
Національний природний парк «Кременецькі гори» (площа 6 951 га) створений з метою збереження цінних природних та історико-культурних об'єктів, що мають важливе наукове, природоохоронне, рекреаційне та

оздоровче значення. Сьогодні на його території зберігаються не лише цінні рідкісні рослини і тварини, а й історичні пам'ятки. Однією з найвизначніших є Гора Бона – цінний історико-археологічний та геологічний пам'ятник. Висота його сягає 400 метрів. Вершину вінчають руїни старовинної фортеці. На території парку нараховано більш як 450 видів тварин, 41 вид з яких занесений до Червоної книги України та 1181 вид рослин.

Дністровський каньйон – унікальна пам'ятка природи і туристичний об'єкт, його визнано одним із семи чудес України. Найбільший каньйон в Україні та один з найбільших в Європі. Він простягнувся на 250 км, утворюючи кілька десятків фантастичних звивів –

меандрів. Тут протікає найбільша в нашому краї – річка Дністер. Її загальна протяжність 1362 км. Але найкрасивіші

береги Дністра – від р. Золота Липа до р. Збруч у межах прорізання річкою Подільської височини з утворенням каньйоноподібної долини. Всесвітнім визнанням каньйон Дністра завдячує неповторним геологічним пам'яткам, унікальним відслоненням гірських порід. Різноманітні за походженням скелі пройшли всі геологічні та біологічні епохи, були свідками багатьох еволюційних подій за останні 420 млн років.

Природний заповідник «Медобори», єдиний природоохоронний об'єкт найвищого рангу на Тернопіллі – справжня перлина не тільки нашого краю, а й всієї України. Він розташований на теренах Подільських Товтр – унікального геологічного та палеогеографічного феномену національного і міжнародного значення. Особливо цінною

та цікавою є та частина Товтр, що охороняється у межах природного заповідника «Медобори», створеного у 1990 році та названого так за багатство медоносних рослин. Площа заповідної території – 9 516, 7 га на понад 90% вкрита лісом (дуб, граб, бук, ясен, ліщина). Загалом заповідна флора налічує майже 3 тисячі видів, 44 з яких занесені до Червоної книги України. Найбільшою групою є комахи – біля 2 тисяч видів, 22 з яких – рідкісні. Із риб тут виявлено 15 видів, земноводних – 11 видів, з них 7 занесені до Червоної книги. Птахи заповідника налічують 196 видів, 25 пернатих – у Червоній книзі. Ссавці у заповіднику представлені 53 видами, з яких 34 – червонокнижні. «Медобори» є своєрідним еталоном природи, який дає можливість аналізувати й прогнозувати зміни в ній, проводити комплексну охорону природних багатств, що сприятиме покращенню екологічного стану природи нашої області.

Запам'ятай:

Ліси й поля, річки й озера, гори та степи, рослини і тварини – це природа, що нас оточує. Її краса, голубі плеса річок та озер, спів птахів, зелені шати лісів – все це радує наш зір та впливає на наш стан. Людина – теж частинка природи, тому вкрай важливо дбайливо ставитись до природи, запобігати її забрудненню та знищенню.

Сьогодні екологи б'ють на сполох. Через декілька років неконтрольованої діяльності населення на Тернопільщині можуть зникнути рідкісні види рослин, тварин і птахів. Для охорони та збереження біорізноманіття унікальної природи нашого краю необхідні зусилля не лише влади, а кожного жителя – і дорослих, і дітей!

Кожен житель планети Земля – чи то дорослий, чи ще школяр, повинен будувати своє життя в гармонії з природою, розумно використовувати її багатства, виховувати в собі любов та повагу до рідної природи. Адже екологічно чисте навколишнє середовище – основа нашого життя.

Познайомся, прочитай!

Баран, Г. Я. **Заліщики** : краєзнав. нарис / Г. Я. Баран. – Львів : Каменяр, 1988. – 32 с., 8 арк. : іл.

Географія Тернопільської області : монографія. В 2-х т. Т.2 : Населення. Господарство / ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль : Крок, 2017. – 342 с.

Два береги Збруча : путівник. – Київ : Грані-Т, 2008. – 104 с. : іл.

Демченко, В. Ф. **Теребовля** : історико-краєзнав. нарис / В. Ф. Демченко, І. П. Герета. – Львів : Каменяр, 1971. – 82 с.

Денека, М. Г. **Гермаківський дендропарк** : путівник / М. Г. Денека. – Львів : Каменяр, 1982. – 32 с.

Заставецька, О. В. **Географія Тернопільської області** : навч. посібник для учнів 8–9 класів / О. В. Заставецька, Б. І. Заставецький, Д. В. Ткач. – Тернопіль, 2001. – 104 с.

Кордубан, В. **Дерево життя** : міський інформ. бюлетень / В. Кордубан, О. Соколовський. – Тернопіль : Мальва-ОСО, 2000. – 48 с.

Корчемний, В. Г. **Заповідники і парки Надзбруччя** / В. Г. Корчемний. – Тернопіль, 1994. – 52 с.

Корчемний, В. Г. **Екзоти Поділля** / В. Г. Корчемний. – Тернопіль : ЛЕЛІЯ, 1998. – 240 с.

Корчемний, В. Г. **Хоростківський державний дендрологічний парк** / В. Г. Корчемний. – Тернопіль : ЛЕЛІЯ, 1997. – 144 с.

Марцинишин, В. А. **Червона книга Збаражчини** / В. А. Марцинишин, Н. Г. Марцинишин. – Збараж : Обрій, 2004. – 96 с.

Методичні рекомендації по застосуванню нормативних актів з питань охорони навколишнього середовища : міський екологічний бюлетень / під ред. О. Соколовського. – Тернопіль : Мальва-ОСО, 2000. – 172 с.

Природа Тернопільської області / під ред. К. І. Геренчука. – Львів : Вища школа, 1979. – 167 с.

Природні умови та ресурси Тернопільщини. – Тернопіль : Терно-граф, 2011. – 512 с. : іл.

Радзієвський, В. **Кременецькі гори** : путівник по туристському маршруту / В. Радзієвський. – Львів : Каменярь, 1976. – 112 с.

Радзієвський, В. **Медобори** : путівник / В. Радзієвський, В. Бурма. – Львів : Каменярь, 1975. – 88 с.

Соколовський, О. І. **Екологія Тернополя в цифрах і фактах на межі тисячоліть** : міський екологічний бюлетень № 4 / О. І. Соколовський, В. І. Кордубан. – Тернопіль : Мальва-ОСО, 2001. – 176 с.

Тернопільський зелений прорив : міський екологічний бюлетень № 6. – Тернопіль : ТЗОВ «Терно-граф», 2014. – 264 с. : іл.

Тернопіль – місто мого життя : міський екологічний бюлетень № 5. – Тернопіль : Мальва-ОСО, 2009. – 132 с. : іл.

Андрєєва, Д. **Щоб «Медобори» тішили нащадків** / Д. Андрєєва // Свобода. – 2014. – 27 черв. – С. 9. – (Тернопілля туристичне).

Андрушків, Б. **Стоїмо на порозі великої біди** : [стан річок і водойм на Тернопіллі] / Б. Андрушків // Вільне життя плюс. – 2020. – 19 черв. – С. 1.

Баца, В. Анатолій Качка : **Ми зобов'язані залишити дітям чисті ставки й живі ріки** : [на Тернопільщині першими в державі розробили програму розвитку водного господарства до 2021 р.] / В. Баца // Вільне життя плюс. – 2019. – 6 лют. – С. 5.

Бубній, П. **Хоростківське диво** : [дендропарк] / П. Бубній // Вільне життя плюс. – 2000. – 30 листоп. – С. 8. – (Реліквії Тернопілля).

Будар, Т. **Парк у Раю** : [закладений 1760 року, Раївський парк біля Бережан є пам'яткою садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення] / Т. Будар // Свобода. – 2010. – 6 серп. – С. 6.

Бурма, В. **Дача «Галілея»** : [про заказник нац. значення, який тягнеться від Угрина на Чортківщині і до озерянських нив Борців. р-ну] / В. Бурма // Вільне життя плюс. – 2017. – 8 листоп. – С. 7 : фот.

Бурма, В. **За сивого Тіраса замовте слово!** : [проблема захисту Дністра] / В. Бурма // Вільне життя плюс. – 2017. – 15 лют. – С. 5.

Бурма, В. **Одвічний смуток дівочих скель** : [Кременецькі гори] / В. Бурма // Вільне життя плюс. – 2016. – 15 черв. – С. 9 – (Вікно в природу).

Вільчинський, О. **Захистити княжий ліс** : [ліси Кременецьких гір, Товтрівський кряж із заповідником «Медобори», Бережанські горбогори та ліси вздовж Дністровського каньйону] / О. Вільчинський // Вільне життя плюс. – 2020. – 11 груд. – С. 4.

Гринчук, В. **Щоб Дністер не вмер подбаємо тепер** / В. Гринчук // Вільне життя плюс. – 2018. – 5 верес. – С. 11.

Дністровський каньйон // Вільне життя плюс. – 2021. – 10 берез. – С. 6. – (На весь світ).

Еко-акція «За чистий Дністер» // Свобода. – 2017. – 7 квіт. – С. 1 : фот.

Карпович-Уніят, В. **Цілющі джерела Тернопільщини** / В. Карпович-Уніят // Свобода плюс Тернопільщина. – 2020. – 15 січ. – С. 4. – (Довкілля).

Качка, А. **На Тернопіллі міліють водойми, зникають річки й джерела – природа не вибачає безгосподарності** : [розмова з нач. регіон. офісу водних ресурсів у Терноп. обл. А. Качкою] / провела В. Девлиш // Вільне життя плюс. – 2019. – 20 берез. – С. 7 : фот.

Козак, П. **Надра терплячі...**: але можуть збунтувати, якщо їх не захистити від людини / П. Козак // Свобода. – 2009. – 22 трав. – С. 3.

Курська, О. **Живі артерії Землі** : [водні об'єкти природ. заповідника «Медобори»] / О. Курська // Свобода плюс Тернопільщина. – 2020. – 30 верес. – С. 11.

Луків, Н **А після нас – хоч... посуха** : [про проблеми Тернопільського ставу] / Н. Луків // Свобода. – 2016. – 7 верес. – С. 4. – (Еколог. катастрофа).

Луків, Н. **Хто хоче вбити...Дністер?** : [громадські активісти проти спорудження 6-ти гідроелектростанцій] / Н. Луків // Свобода. – 2017. – 1 лют. – С. 1, 2.

Майданюк, М. **Перлина Поділля – живий музей просто неба** : [природ. заповіднику «Медобори» – 30 років] / М. Майданюк // Вільне життя плюс. – 2020. – 21 лют. – С. 2.

Мальовнича Перлина Поділля : [Хоростківський дендропарк] // Вільне життя плюс. – 2012. – 4 січ. – С. 7.

Мурська, О. **Подільське диво – «Медобори»** / О. Мурська // Свобода. – 2010. – 26 берез. – С. 5.

Недільський, Я. **Любімо свій край** : [стан довкілля Тернопільщини] / Я. Недільський // Вільне життя плюс. – 2019. – 5 черв. – С. 15.

Олег Барна : **«Знищення Дністра відбувається під гаслами його порятунку!!!»** // Свобода. – 2018. – 14 берез. – С. 2.

Синельник, А. **Увага: під загрозою наше найбільше багатство!** : [знищення родючості ґрунту] / А. Синельник // Вільне життя плюс. – 2019. – 28 серп. – С. 3.

Сотник, В. Тернопіль запустив сміттєсортувальну лінію : [на Малашівському полігоні] / В. Сотник. – Вільне життя плюс. – 2020. – 31 січ. – С. 3.

Степаненко, О. Дністровський каньйон – під загрозою : [про каскад з 6-ти нових великих ГЕС на Дністрі : бути чи не бути] / О. Степаненко // Свобода. – 2016. – 2 берез. – С. 3. – (Зберегти ріку).

Україна – без пластику? / підгот. С. Даньків // Вільне життя плюс. – 2020. – 11 груд. – С. 1. – (Екологія).

Шевчук, С. Після нас – хоч потоп, хоч посуха : [про екологічні проблеми та катастрофи розповідає нач. упр. екології та природних ресурсів ТОДА Орест Сінгалевич] / С. Шевчук // Вільне життя плюс. – 2020. – 27 трав. – С. 1.

Шот, М. У краю миловидних гір, чарівної природи : [Національний природний парк «Кременецькі гори»] / М. Шот // Вільне життя плюс. – 2021. – 5 берез. – С. 1.

Вебліографія :

Природа Тернопільщини / Вікі-тур / туристичний оператор : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://wiki-tour.com.ua/programi-dlya-shkil/1-denni/priroda-ternopilshhini.html>

Черняк, В. М., Синиця Г. Б. Рідкісні та зникаючі рослини Тернопільщини з Червоної книги України : [Електронний ресурс] . – Режим доступу : https://book-ye.com.ua/upload/iblock/c8b/9d381f32_e88f_11e6_80c1_000c29ae1566_fdd0ddc1_7cf2_11e7_80cf_000c29ae1566.pdf

10 замків та місць Тернопільщини, які варто відвідати : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://moemisto.ua/te/blog/top-5-zamkiv-ternopilschini-yaki-yarto-vidvidati-172.html>

Мальовничі місця Тернопільщини, які захоплюють подих : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://poglyad.te.ua/podii/malovnychi-mistsya-ternopilshhyny-yaki-zahoplyuyut-podyh.html>

Пам'ятки Тернопільської області: 20 цікавих місць : [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://ua.igotoworld.com/ua/article/1209_dostoprimechatelnosti-ternopolskoi-oblasti-interesnyh-mest.htm

Для нотаток

Тернопільська обласна бібліотека для дітей
м. Тернопіль, вул. Коперника, 17
e-mail: chbibl@ukr.net
[Сайт : odb.te.ua](http://odb.te.ua)
Facebook : odbteua
Instagram : @ternoteka
Інформаційно-бібліографічний відділ
Тел. 25–39–41 ; (096) 096 79 92